

Prirodno-matematički fakultet

Društvo matematičara i fizičara Crne Gore

OLIMPIJADA ZNANJA 2019

Rješenja zadataka iz fizike za IV razred srednje škole

1. Kuglica je poluprečnika: $r = (r_2 - r_1)/2$. Kuglica vrši složeno kretanje (slika 1) rotirajući oko centra šina i oko svoje ose (koja je paralelna sa osom šina). Centar kuglice opisuje kružnicu poluprečnika: $R = (r_1 + r_2)/2$. Pošto se radi o kotrljanju bez klizanja, brzina tačke A na kuglici mora biti jednaka nuli tako da kuglica rotira oko svoje ose u smjeru suprotnom od smjera kazaljke na satu. Ako je ugaona brzina rotacije kuglice oko svoje ose ω_1 , onda zbog uslova da je $v_A = 0$, slijedi da je $v_A = v - r\omega_1 = 0$ tj, $v = r\omega_1$. Brzina tačke B mora biti jednaka linijskoj brzini unutrašnje šine u toj tački tj. $v_B = v + r\omega_1 = r_1\omega$. Iz prethodnog se dobija da je $r_1\omega = 2v$ tj. $v = r_1\omega/2$. Ugaona brzina rotacije kuglice oko svoje ose je: $\omega_1 = v/r = r_1\omega/2r = r_1\omega/(r_2 - r_1)$.

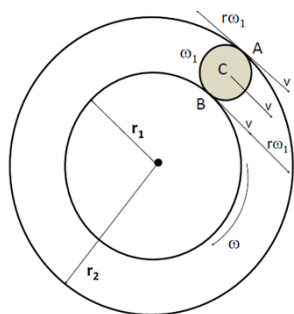
2. Maksimalna količina tečnosti biće u situaciji prikazanoj na slici 2. Rezultujuća sila na slobodnu površinu tečnosti tj. na bilo koji njen djelić mase Δm djeluje pod pravim uglom i jednaka je zbiru sile teže (mg) i inercijalne sile (ma) kao što je prikazano na slici 2. Iz sličnosti trouglova slijedi da je: $\Delta ma/\Delta mg = y/x$ pa je $a = gy/x$. Sila kojom se vuku kolica je: $F = (M + m)a$ gdje je m masa vode u sudu oblika prizme čija je osnova pravougli trougao prikazan na slici, a visina je druga dimenzija suda tj. $h = S/l$. Zapremina vode je: $V = \frac{1}{2} xyS/l$, $m = \rho V$ i $F = (M + \rho xyS/2l)gy/x$.

3. Iz zakona održanja energije slijedi veza između brzine kuglice u najnižoj (v_0) i najvišoj tački putanje (v): $mv_0^2/2 = mv^2/2 + 2mgl$ (*) tj. minimalna brzina u najnižoj tački je povezana sa minimalnom brzinom u najvišoj tački koja se može dobiti iz drugog Njutnovog zakona za kuglicu koja opisuje kružnu putanju. Na kuglicu djeluju sila teže (mg), sila zatezanja (F_Z) i Lorencova sila (F_L), $mv^2/l = mg + F_Z - F_L = mg + F_Z - qvB$ kao što se vidi sa slike 3. Najmanja brzina će biti kad je $F_Z = 0$. Rješavajući kvadratnu jednačinu po v i odbacujući negativno rješenje (što bi značilo da se kuglica kreće u suprotnom smjeru od naznačenog) dobija se:

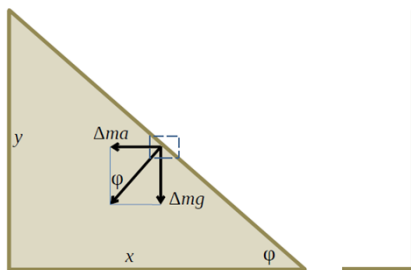
$$v = \frac{-qBl + \sqrt{q^2l^2B^2 + 4m^2gl}}{2m} = \frac{qBl(\sqrt{1 + 4m^2g/q^2lB^2} - 1)}{2m}. \text{ Primjenjujući jednačinu (*) elementarnim matematičkim}$$

$$\text{operacijama dobija se tražena brzina: } v_0 = \sqrt{5gl - \frac{q^2l^2B^2(\sqrt{1 + 4m^2g/q^2lB^2} - 1)}{2m^2}}.$$

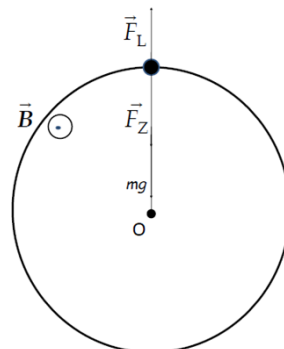
4. U procesu fotoelektričnog efekta, elektroni napuštaju kuglicu i ona postaje pozitivno naelektrisana. Pozitivno naelektrisanje se povećava sve dok je energija fotona veća od zbira izlaznog rada, A , i energije interakcije elektrona i kuglice, $W = e\phi$, gdje su e i ϕ naelektrisanje elektrona i potencijal na površini kuglice: $h\nu = hc/\lambda = A + W = A + e\phi = A + e \cdot q/4\pi\epsilon_0 r$. Odavde je: $q = (hc/\lambda - A)4\pi\epsilon_0 r/e$.

Slika 1

Slika 2

Slika 3